

DOI 10.37491/UNZ.79.14
УДК 338.242

Юрій ЛУПЕНКО¹,
Світлана АНДРОС²

ЗАСТОСУВАННЯ МІЖНАРОДНОГО ДОСВІДУ ПІД ЧАС РОЗРОБКИ СИСТЕМИ КРЕДИТНИХ ГАРАНТІЙ ДЛЯ МАЛИХ ТА СЕРЕДНІХ АГРОПІДПРИЄМСТВ УКРАЇНИ

У фокусі дослідження вивчення кращого міжнародного досвіду щодо розробки структури та впровадження системи гарантування кредитів для зменшення і розподілу ризиків при фінансуванні малих і середніх агропідприємств. Доступ до фінансування названо як основна проблема, що перешкоджає розвитку малих і середніх агропідприємств. Обґрунтовано, що завдяки своїм конкурентним перевагам, таким як: велика площа орних земель, низькі виробничі витрати й можливості підвищення доданої вартості виробленої продукції, аграрний сектор є пріоритетною галуззю економіки. Виявлені основні перешкоди та проблеми, що ускладнюють доступ до фінансування та розвитку вітчизняного малого і середнього агробізнесу. Обґрунтовано, що програми гарантування кредитів грають велику роль у зниженні обмежень на банківське фінансування малих і середніх агропідприємств.

¹ доктор економічних наук, професор,
академік Національної академії аграрних наук України,
директор, Національний науковий центр «Інститут аграрної економіки» (м. Київ),
lupenko@meta.ua,
<https://orcid.org/0000-0001-6846-0300>.

² доктор економічних наук, доцент,
провідний науковий співробітник відділу фінансово-кредитної та податкової політики,
Національний науковий центр «Інститут аграрної економіки» (м. Київ),
andros.sv@ukr.net,
<https://orcid.org/0000-0001-5561-901X>.

Наведені основні принципи реалізації гарантійних програм, здійснюваних з державною участю. Доведено, що кредитні гарантії є одним з інструментів, широко використовуваних під час підтримки аграрного сектору економіки. Найбільш доцільним є видача гарантій, що забезпечують частковий обсяг кредитування, коли позичальники також несуть певну відповідальність з повернення отриманих коштів. На основі розгляду міжнародного досвіду робиться висновок про те, що системи гарантування кредитів є ефективним інструментом, здатним пом'якшити труднощі виходу на кредитний ринок для малих і середніх агропідприємств. Запропоновані ключові напрямки політики, які дозволяють виправити ситуацію з отриманням фінансування для малих і середніх агропідприємств. Розроблено механізм надання державних кредитних гарантій малим сільськогосподарським виробникам. Найбільша ефективність реалізації запропонованого механізму може бути досягнута шляхом побудови національної системи гарантування кредитів з формуванням особливих інститутів, що спеціалізуються на гарантуванні інвестиційних та інноваційних проєктів. Сформульовані теоретичні положення можуть послужити для подальших розробок у сфері підтримки малого підприємства фінансово-кредитними інститутами.

Ключові слова: кредитування, малі агропідприємства, середні агропідприємства, гарантійні фонди, банки, системи кредитних гарантій, фінансування.

Обмежений доступ до фінансування є однією з головних проблем, з якими стикаються малі й середні агропідприємства (МСаП). Складність отримання необхідних кредитних коштів стримує розвиток МСаП, підтримує конкурентоспроможність і знижує привабливість в очах потенційних інвесторів. Основний фактор, що обмежує доступ до кредитних ресурсів, представляє фінансовий сектор, що не справляється зі своїми завданнями, і не відповідає певною мірою потребам МСаП.

МСаП дає ринковій економіці гнучкість, мобілізує фінансові і виробничі ресурси. Малий агробізнес є структуроутворюючим фактором розвитку АПК, підтримує висококонкурентний характер економічних відносин. Проте в Україні МСаП ще не зайняв належного місця в системі економічних відносин. Згідно з даними НБУ, позики сільському господарству складають лише 5 % у загальному обсязі кредитування нефінансових корпорацій. У цілому банки вирішують проблему фінансових обмежень великих агрохолдингів у Київській області, але ще не задовольняють потреби фермерів у сільській місцевості [1]. Доступ до фінансування є основною перешкодою для підвищення конкурентоспроможності МСаП та залучення іноземних і вітчизняних інвестицій.

На сьогодні стоїть завдання детального опрацювання питань створення гарантійного механізму підтримки МСаП і вибору моделі гарантійного механізму. Системи кредитних гарантій (СКГ) є поширеним інструментом економічної політики, що сприяє спрощенню доступу МСаП до

фінансування як у розвинених, так і в країнах, що розвиваються. Вони покривають частину кредитних ризиків і тому дають кредиторам (комерційним банкам) стимул виділяти кошти тим категоріям позичальників, які за звичайних обставин не можуть отримати фінансування. Успіх такого механізму залежить від його структури і відповідності потребам і меті конкретної країни.

Питання державної фінансової підтримки малого та середнього бізнесу висвітлюються у низці зарубіжних робіт. М. Нітані й інші вважають, що для МСаП потреба у фінансових ресурсах може бути зовнішнім ефектом, а надання гарантійних кредитів виступати як суспільне благо [2]. Л. Льен-Вень та інші вбачають, що використання гарантійних схем робить позитивний вплив на економіку в цілому: знижуючи рівень сукупного ризику за рахунок диверсифікації; пом'якшуючи негативні наслідки економічних криз, перешкоджаючи падінню вартості застави; зменшуючи неефективність розподілу ресурсів; компенсуючи слабку конкуренцію між банками у сфері кредитування малих і середніх підприємств [3]. А. Райдінг та інші стверджують, що створення в Чилі державного фонду кредитних гарантій FOGAPE дозволило збільшити обсяг кредитування для мікро- і малих підприємств [4]. Подібні оцінки фінансової додатковості є в низці публікацій, присвячених функціонуванню гарантійних схем у Великобританії, Канаді, США, Японії [5; 6]. Т. Бек та інші, досліджуючи фінансову стійкість публічних гарантійних схем, встановили, що більшість з них видавало менше 100 тис. гарантій у рік, дві третини — менше 1 тис., невеликі обсяги операцій призводять до високих операційних витрат. У розглянутих ними системах медіанне значення гарантійних платежів становило 1,5 % від гарантійної суми, адміністративні витрати — 9 %, збитки по кредитах — 5 % [7]. Р. Грошп і інші вказують, що відсутність агрегованих на різних рівнях даних про кількість, розмір і рівні задоволення кредитних заявок не дозволяє навіть приблизно визначити потребу малого бізнесу у фінансових ресурсах [8]. У ході реформи фінансового регулювання, спрямованої на усунення наслідків кризи 2008–2009 рр., була зроблена спроба усунути цю прогалину. Стаття 1071 Закону Додда-Франка про реформу Уолл-стріт і захисту споживачів, прийнятого в 2010 році, містить вимогу проводити збір і аналіз таких показників по малому бізнесу: кількість заявок на кредит; тип і призначення запитуваних кредитів; розмір запитуваних кредитів або кредитних ліній; розмір наданих кредитів або кредитних ліній; відомості про вжиті заходи (в т.ч. відхилених заявках) [9].

З урахуванням змін, що торкнулися на ринку кредитування МСаП, нерозвиненості інфраструктури вкладення і забезпечення повернення вкладених фінансових ресурсів у МСаП, його ненадійності в силу відсутності стартового капіталу, назріла необхідність вивчення й узагальнення міжнародного досвіду у сфері розширення доступу МСаП до фінансування, і на цій основі вироблення практичних рекомендацій щодо вирішення проблем ресурсного забезпечення національних МСаП за рахунок створення належної системи кредитних гарантій в Україні.

Мета статті полягає у вивченні й узагальненні кращого міжнародного досвіду щодо розробки структури і впровадження системи

гарантування кредитів з метою його адаптації в Україні для зменшення і розподілу ризиків під час фінансування малих і середніх агропідприємств.

Методологія дослідження ґрунтується на аналізі діяльності гарантійних фондів у розвинутих країнах, а також фінансово-кредитних установ, що спеціалізуються на видачі кредитних гарантій для МСaП. При цьому основна увага приділяється державним гарантіям фінансової підтримки МСaП. У процесі дослідження авторами використані методи: функціонального і системного аналізу, історичних аналогій, узагальнень та зіставлень. Системний підхід до використання в процесі аналізу різних інструментів дозволив реалізувати принцип комплексності виконаного наукового пошуку, а також врахувати неекономічні аспекти розглянутих проблем.

Мале і середнє підприємництво відіграє важливу роль у національних економіках абсолютної більшості розвинених країн і країн, що розвиваються. Водночас одним з істотних бар'єрів на шляху його подальшого зростання є слабе кредитування банками підприємницького сектору. Одним з головних напрямків подолання ситуації, що склалася, є розробка і реалізація систем гарантування кредитів.

За даними Світового банку, до 68 % від числа зареєстрованих малих і середніх підприємств, які діють у країнах з економікою, що розвивається, не користуються або недостатньо користуються послугами фінансових установ. Дефіцит фінансування оцінюється в обсязі 0,9–1,1 трлн дол. США [10]. Однією з форм фінансової підтримки МСП публічним сектором (державою, регіональними, місцевими органами) є різні системи кредитних гарантій, що використовуються нині більш ніж у 100 країнах світу.

Залежно від джерела фінансування виділяють чотири основних види систем кредитних гарантій: державні; корпоративні; міжнародні; взаємні. Поширеними у світі вважаються державні СКГ. Однією з їхніх переваг є високий рівень довіри з боку банківського сектору, так як гарантії виплачуються безпосередньо з державного бюджету. Втім, важливе значення має фінансова участь приватного сектору і його вплив на процес прийняття рішень, особливо в країнах, де з політичних міркувань системи кредитних гарантій можуть співпрацювати з ризикованими позичальниками і де державне управління ризиками ставиться під сумнів.

Залежно від структури власності та джерела капіталу, виділяють такі основні види систем кредитних гарантій: державні системи кредитних гарантій засновуються державним органом у рамках реалізації державної фінансової політики. Вони передбачають надання державних субсидій, особливо на етапі створення підприємства. Системою керує незалежна організація або адміністративна одиниця уряду. Перевага такої системи — це те, що в разі непогашення позики гарантія покривається прямо з державного бюджету, завдяки чому вона користується великою довірою в банківському секторі; корпоративні системи кредитних гарантій фінансуються і керуються приватним сектором, наприклад, банками і торгово-промисловими палатами. До їхніх переваг можна віднести професійний досвід менеджерів, які керують ними, і пряму участь банківського сектору; міжнародні системи кредитних гарантій — це так звані двосторонні чи

багатосторонні ініціативи урядів і неурядових організацій. Часто вони виконують функції гарантійного фонду й одночасно надають технічну підтримку підприємствам; системи взаємних кредитних гарантій (асоціація / суспільство / фонд взаємних гарантій) є приватними незалежними установами, заснованими й керованими позичальниками, які мають обмежений доступ до банківських кредитів. Незважаючи на те, що вони фінансуються в основному за рахунок членських внесків, у багатьох випадках такі системи працюють за підтримки уряду. У розвинених країнах впроваджені СКГ з різною структурою і різними результатами, як це видно в табл. 1.

Таблиця 1

Види і характеристика систем кредитних гарантій

Види	Характеристика і приклади
<i>Державні гарантійні фонди</i>	Канадська програма фінансування малого бізнесу (CSBF), датський фонд зростання (Vaekstfonden) управляються урядом країн; Чилійський фонд гарантій для малого бізнесу (FOGAPE) управляється державним банком Banco Estado; Словацький Банк гарантій і розвитку (SZRB належить державі); в деяких країнах державні гарантійні фонди функціонують як через регіональну мережу представництв за принципом співфінансування з регіональною владою, так і в кооперації з комерційними фінансовими установами; у Великобританії уряд не бере участі в процесі прийняття кредитних рішень, комерційні банки приймають рішення про пропозицію банківської гарантії. Держава виконує гарантії в разі дефолту позичальника, веде загальний моніторинг ринку і стягує премії з позичальників за користування гарантією; у Нідерландах система діє на принципах товариства. Уряд щорічно розподіляє між банками-партнерами певні обсяги гарантій, які потім використовуються без державної участі.
<i>Державно-приватні (міжнародні) гарантійні фонди</i>	Формуються переважно на базі банків з державною участю; угорська програма Gatantiqa, засновники — Угорський банк розвитку (MFB), кілька великих комерційних банків, група ощадних асоціацій і чимало підприємницьких іноземних і національних установ; у Туреччині фонд кредитних гарантій у рівних частках належить уряду, Союзу торгово-промислових палат і товарних бірж, приватним банкам.
<i>Приватні гарантійні фонди</i>	В основі їхнього капіталу лежать членські внески. Така схема характеризується галузевою спеціалізацією і територіальною прив'язкою. Це дозволяє гарантійним фондам відігравати важливу роль під час оцінки ризиків позичальників, тому що організації самостійно аналізують кредитоспроможність своїх членів, надають рекомендації банкам-кредиторам; поширені в Європі та Південній Америці.
<i>Системи взаємних кредитних гарантій</i>	Взаємні гарантійні фонди в Іспанії, Туреччині (910 місцевих фондів об'єднані в 32 регіональні союзи), у Франції фінансуються в основному за рахунок членських внесків, у багатьох випадках такі системи працюють за підтримки уряду; в Італії склалася одна з найбільших мереж фондів взаємних гарантій (Confidi) для полегшення доступу підприємців до позикових ресурсів. Фонди активно розвиваються, але зберігають сталу структуру

Види	Характеристика і приклади
	<p>фінансування: на законодавчому рівні закріплено, що не менше 20 % капіталу взаємного фонду має формуватися за рахунок членських внесків. Нині понад 200 Confidi об'єднані у сім національних федерацій за галузевим принципом. Учасниками фонду є близько 1 млн малих підприємств, а розмір наданих гарантій — 1,4 % ВВП Італії. Рівень гарантійного покриття дорівнює 50 % від суми позики. Фонди взаємодіють один з одним і з банківськими асоціаціями. Підтримка взаємних фондів здійснюється урядом Італії через Центральний гарантійний фонд (FCG). Він працює безпосередньо з банками та надає поруки за гарантіями Confidi. Максимальний розмір гарантії на одне мале підприємство — 2,5 млн євро, щорічно FCG видає поруки на суму близько 4 млрд євро.</p>

Джерело. Складено за [11; 12].

У зв'язку з цим корисно звернути увагу на теоретичні основи діяльності гарантійних схем і розглянути деякі аспекти їх застосування на прикладі США. Перша публічна гарантійна схема була організована в Нідерландах у 1915 році. У Японії цей механізм був запущений у 1937 році в Токіо, а в 40-х рр. він почав застосовуватися по всій країні. Більшість державних гарантійних схем з'явилося в 90-і рр. ХХ ст. і в перше десятиліття ХХІ ст. [6].

Дослідження позик, гарантованих Управлінням у справах малого бізнесу США (*Small Business Administration, SBA*), показало, що рівень дефолтів по ним значно вищий, ніж по звичайних кредитах, видаваних бізнесу цими ж банками. Це означає, що реакцією банків на велику захищеність від дефолту може стати надання більш ризикованих кредитів. Зі свого боку позичальник може вживати заходів для зменшення своєї платоспроможності або просто відмовитися від виплат по кредиту, незважаючи на можливість його погашення (стратегічний дефолт) [13]. Річ у тім, що гарантовані кредити не роблять істотного впливу на розвиток економіки США, так як їх отримує менше 1% від загальної кількості малих бізнесів.

У Європі СКГ активно використовуються в Італії, Португалії, Туреччині, Франції, країнах Центральної і Східної Європи. Приклад функціонування ірландської SBCI представлено нижче.

Стратегічна Банківська Корпорація Ірландії (СБКІ). На відміну від багатьох європейських країн, Ірландія до останнього часу не мала державного банку розвитку, який би направляв фінансування для бізнесу під час фінансової кризи. Коли в 2013 році Ірландія виходила з програми підтримки з боку ЄС і МВФ, була досягнута домовленість, що Німецький банк розвитку KfW допоможе фінансуванню ірландського сектору МСБ. Це призвело до створення СБКІ (SBCI) для забезпечення доступу МСБ до довгострокового фінансування.

Кредитні гарантії надаються SBCI для забезпечення доступу до гнучкого фінансування для ірландського МСБ за рахунок:

1) гнучких продуктів з більш тривалим терміном погашення і гнучким графіком повернення кредиту, за умови схвалення кредиту;

2) надання більш дешевого фінансування для фінансових установ, що в кінцевому рахунку робить дешевше кредити і для МСБ;

3) заохочення доступу для нових учасників ринку кредитування МСБ, створення реальної конкуренції. SBCI пропонує кредити для МСБ та інвестиційне фінансування для сільського господарства через банки-партнери.

Система призначена для усунення таких бар'єрів кредитування:

а) недостатність забезпечення;

б) рефінансування у зв'язку з виходом кредитора з ірландського ринку і недостатність забезпечення, яким можна було б підтримати таке рефінансування;

в) зростання чи розширення бізнесу, який працює в галузях, які вважаються найбільш ризикованими за стандартної оцінки кредитного ризику.

Відповідно до спеціального закону Ірландії, прийнятого в 2014 році, SBCI є комерційною компанією з обмеженою відповідальністю. Акціонерний капітал SBCI належить на 100 % Міністерству фінансів країни. Наглядова рада SBCI може складатися з не більше ніж 9-ти директорів.

Серед ключових особливостей СКГ установи відмітимо: розмір гарантії становить від 10 тис. до 1 млн євро; максимальний термін до 7 років (включаючи довгострокове фінансування оборотного капіталу і капітальних вкладень); покриває термінові кредити, позики до запитання і гарантії виконання зобов'язань; може становити до 75 % від суми кредиту. Банки-партнери, які беруть участь у СКГ, — AIB, Банк Ірландії і Ольстер Банк [14].

МСБ для того, щоб брати участь у системі, повинен відповідати таким вимогам: бути приватним суб'єктом підприємницької діяльності, товариством з обмеженою відповідальністю або кооперативом, франшиза, партнерство; бути залученим у комерційну діяльність; бути кредитоспроможним; здійснювати прозору та життєздатну бізнес-стратегію з позиції кредитора; плата за гарантію, що стягуються від імені банку-кредитора, становить 2 % річних додатково до відсотків та інших зборів. При цьому кредитор несе повну відповідальність за рішення щодо надання кредиту. Механізм роботи установи показано на рис. 1.

Застосування СКГ довело успішність аналізованого інструменту підтримки МСБ на прикладі литовського *Garfondas*.

У 1997 році Міністерством сільського господарства Литви був створений Сільськогосподарський фонд кредитних гарантій Литви (СФКГЛ) *Garfondas*, статутний капітал якого становить 6 млн євро.

Потенційними клієнтами є фермери, сільськогосподарські підприємства, МСБ у сільській місцевості і компанії-переробники. Гарантії, видані кредитним установам, становлять до 60 % від суми кредиту. Сума виданих фондом гарантій становить більш ніж 700 млн євро. Середня сума гарантії — 100 тис. євро, при цьому 50 % кредитів, покритих гарантіями, використані для придбання сільгосптехніки.

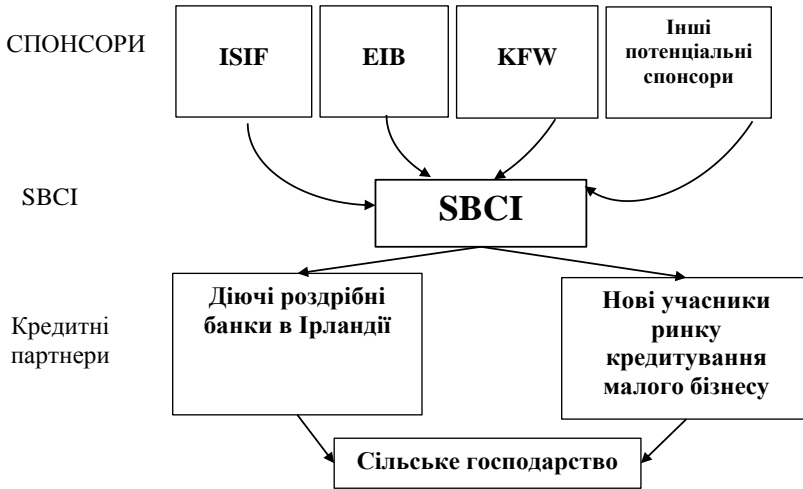

Рис. 1. Механізм роботи СБКІ

Примітка: складено за [15].

Поряд з наданням гарантій лізинговим компаніям і кредитним організаціям у компетенції Garfondas передбачено здійснення таких функцій: адміністрування державної допомоги; керування кредитним фондом, організованим урядом для фінансування сільгоспдприємств; керування фондом компенсацій для ліцензійних складів. Організаційна структура СФКГЛ представлена на рис. 2.

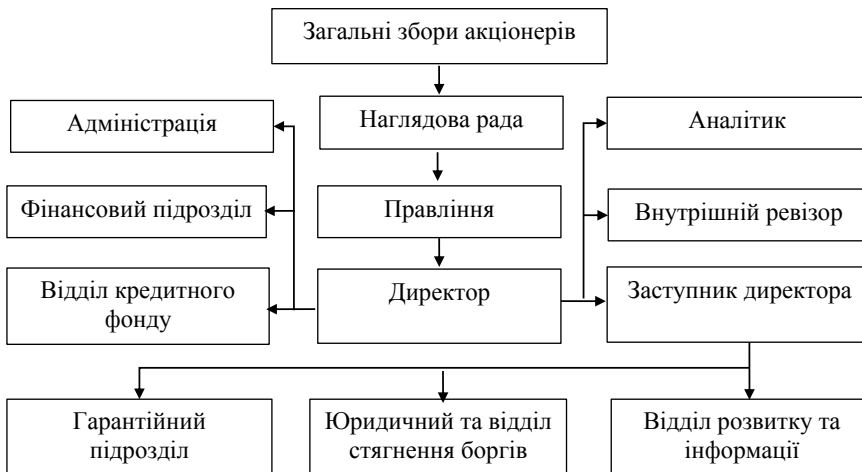

Рис. 2. Організаційна структура СФКГЛ

Джерело: складено за [15].

Ураховуючи зазначене, відмітимо, що розвиток державної системи кредитних гарантій МСаП не тільки дозволить знизити напруженість при вирішенні продовольчої проблеми в період, а й якісним чином підвищить економічну безпеку України. Це також буде сприяти розвитку МСаП, а значить і збільшення податкової бази при обчисленні податків і зборів. Багато завдань можуть бути вирішені в комплексі за рахунок переходу в державній фінансовій політиці від безпосереднього фінансування підтримуваних державою програм розвитку МСаП до практики надання забезпечених гарантій за зобов'язаннями фінансових структур, що реалізують їх.

У більшості розвинених країн, а також у низці інших країн, програми кредитних гарантій, що передбачають створення за участю держави спеціалізованих фінансових організацій, що займаються наданням гарантій по кредитах, служать продуктивним інструментом фінансування МСаП.

Зважаючи на сказане, представляє інтерес розгляд структури системи кредитних гарантій у Східній Європі (табл. 2).

Таблиця 2
Структура системи кредитних гарантій у Східній Європі

Країна	Установа	Власність	Максимальна сума гарантії, млн євро	Максимальний термін гарантії, роки	Максимальний відсоток покриття	Сума гарантованих кредитів, млн євро (кумулятивно)
Болгарія	NGF	Державна	0,5	15	50	875,4
Хорватія	HAMAG-BICRO	Державна	2,4	Не має	50	119,5
Чехія	CMZRB	Державна	Не має	15	50	546,4
Естонія	KredEx	Державна	1,0	Не має	75	200,0
Угорщина	Garantiqa	Mixed	8,0	25	80	522,4
Литва	Garfondas	Державна	1,2	Не має	70	700,0
Польща	NAGF	Змішана	Не має	5	Не має	1 320,9
Румунія	NCGFSME/FNGCIMM	Державна	2,5	Не має	80	718,1
Словаччина	SZRB	Державна	0,5	7	60	501,2
Словенія	SEF	Державна	1,2	10	80	192,9

Джерело: складено за [10].

Системи кредитних гарантій мають багато переваг порівняно з іншими формами державної допомоги, спрямованими на покращення доступності фінансових послуг для МСаП:

1) СКГ, будучи опосередкованими заходами фінансової допомоги держави за належного управління дають змогу значно збільшити

фінансову підтримку МСаП з позабюджетних джерел, що особливо важливо в умовах жорстких бюджетних обмежень;

2) кредитні гарантії спираються на компетенцію і контроль банківських фахівців, що різко обмежує потребу в адміністративно-управлінському персоналі;

3) такі програми забезпечують залучення у виконання проєктів більшої кількості числа підприємців;

4) гарантії дозволяють банкам знижувати відсотки по кредитах, що видаються ними МСаП, так як ризик банку при цьому знижується за рахунок його поділу між позичальником, банком і гарантом, і захищені створеною за участю держави спеціалізованою організацією позики пов'язують менше власного капіталу банку;

5) вказана форма фінансування дозволяє залежно від попиту пристосовувати гарантійні продукти, що надаються спеціалізованою організацією-гарантом, до різних фінансових продуктів, у тому числі до фінансової оренди (лізингу) або до інвестицій власного капіталу;

6) гарантії допускають можливість акцептування кредиту за відсутності стовідсоткового заставного забезпечення у позичальника.

Проведене дослідження дозволяє стверджувати, що нестабільна економічна ситуація в країні вимагає від МСаП вишукувати альтернативні джерела фінансування і способи ведення справи для підтримки і розвитку свого бізнесу.

З урахуванням кращого міжнародного досвіду рекомендується перегляд наявних систем кредитних гарантій для поліпшення ситуації з компенсацією ризиків при кредитуванні позичальників, які мають небагату кредитну історію чи недостатнє кредитне забезпечення. Держава може розширити діяльність сучасної системи надання гарантій по кредитах і створити потужну СКГ в агропромисловому комплексі (наприклад, Закон «Про Фонд часткового гарантування кредитів у сільському господарстві» (№ 3205–1) [16]).

Цей Закон визначає особливості утворення та діяльності Фонду часткового гарантування кредитів у сільському господарстві, встановлює порядок визначення критеріїв щодо суб'єктів підприємництва та фінансових установ, зобов'язання за кредитними договорами, між якими можуть гарантуватися цим Фондом.

Для ослаблення ризиків і скорочення інформаційної асиметрії Мінекономіки доцільно удосконалити модель СКГ для МСаП. Це може збільшити обсяг кредитів, пропонує банками МСаП, особливо у віддалених регіонах країни.

Першочерговими завданнями задля оптимізації СКГ можуть бути:

1. *Постановка мети:* узгодження мети СКГ між Мінекономіки і банками-учасниками на самому початку проєкту. СКГ може бути орієнтована на поліпшення доступу до фінансування для МСаП, що зазнають труднощі з отриманням кредиту, і розвиток банківського кредитування, працюючи за принципом самоокупності.

2. *Визначення механізму фінансування і ступеня участі банків:* спочатку Мінекономіки може залучити від трьох до п'яти банків, зацікавлених у розширенні роботи з МСаП та створення місцевої мережі. У рамках

переговорів можна обговорити початкове фінансування, а також розподіл функцій і обов'язків щодо фінансування й управління СКГ між працівниками СКГ, Мінекономіки і банками.

3. *Визначення цільової групи*: СКГ може бути орієнтована на МСаП, особливо у віддалених регіонах України. Право на отримання гарантії можна обмежити, наприклад, МСаП і зареєстрованими фермерськими господарствами до 1 000 га.

4. *Підрахунок витрат СКГ*: забезпечення самокупності СКГ за рахунок стягнення комісійних (зазвичай, це 3 % від суми гарантії), які будуть використовуватися для покриття операційних витрат, встановивши середній коефіцієнт покриття зобов'язань на рівні 60 %, що відповідає середнім показникам країн ОЕСР в АПК.

5. *Оцінка ризиків*: працівники СКГ і службовці банків-учасників можуть пройти навчання з проведення належної оцінки ризиків та оптимізації процесу стягнення заборгованості по кредитах у разі невиконання зобов'язань позичальниками.

6. *Використання чинних установ для управління СКГ*: ефективність СКГ можна підвищити, якщо її діяльністю управлятимуть уже наявні фінансові установи, зокрема Український державний фонд підтримки фермерських господарств, ДСБУ «Аграрний фонд» — державна спеціалізована бюджетна установа, АТ «Аграрний фонд», а також соціально підприємницькі корпорації (наприклад, «Громадська організація «Молодіжний центр з проблем трансформації соціальної сфери «СОЦІУМ-XXI»). Завдяки вже наявній в них мережі філій, близькості до потенційних позичальників і знання місцевої специфіки, вони можуть зробити сприятливий вплив на СКГ.

Підбиваючи підсумок проведеного дослідження, відзначимо, що розвиток державної системи кредитних гарантій МСаП не тільки дозволить знизити напруженість у вирішенні продовольчої проблеми, а й якісно підвищить економічну безпеку самої держави. Крім того, це сприятиме розвитку МСаП, а значить — і збільшенню податкової бази під час обчислення податків і зборів та інших платежів.

Практична цінність статті полягає в розробці конкретних рекомендацій щодо розширення обсягів фінансування МСаП в Україні з урахуванням кращого міжнародного досвіду щодо формування структури і впровадження системи кредитних гарантій для зменшення і розподілу ризиків. Основні положення і висновки цієї статті можуть бути використані в діяльності виконавчих і законодавчих органів України, відповідальних за формування політики у сфері фінансової підтримки МСаП. Отримані дані про особливості формування фінансових ресурсів МСаП можуть застосовуватися в діяльності гарантійних організацій, банківських установ і небанківських спеціалізованих установ (зокрема, фондів підтримки фермерських господарств) під час розробки проектів у сфері кредитування МСаП.

Список використаних джерел

1. Впровадження схем гарантування кредиту в Україні: приклад агробізнесу — стратегія секторної конкурентоспроможності для України:

- Фаза II, Листопад 2012. *Organisation for Economic Co-operation and Development*. URL : <https://bit.ly/3iJDPMP>.
2. Nitani, M. (Miwako), Riding, A. L. (2005). Promoting Enterprise Development or Subsidizing Tradition? The Japan Credit Supplementation System. *International Small Business Journal*, Vol. 23, Issue 1, pp. 48–71. <https://doi.org/10.1177/0266242605048870>.
  3. Lien-Wen, Lianga, Bor-Yi, Huangb, Chih-Feng, Liaob, Yu-Ting, Gaob. (2017). The Impact of SMEs' Lending and Credit Guarantee on Bank Efficiency in South Korea. *Review of Development Finance*, Vol. 7, Issue 2, pp. 134–141. <https://doi.org/10.1016/j.rdf.2017.04.003>.
  4. Riding, A., Madill, J. & Haines, G. (2007). Incrementality of SME Loan Guarantees. *Small Business Economics*, Vol. 29, pp. 47–61. <https://doi.org/10.1007/s11187-005-4411-4>.
  5. Leone, P., Panetta, I. C., Porretta, P. (2013). Credit Guarantee Institutions, Performance and Risk Analysis: An Experimental Scoring. *Bank Stability, Sovereign Debt and Derivatives*. Palgrave Macmillan Studies in Banking and Financial Institutions / J. Falzon (ed.). London, Palgrave Macmillan, pp. 115–160. https://doi.org/10.1057/9781137332158_6.
  6. Saito, K., Tsuruta, D. (2018). Information Asymmetry in Small and Medium Enterprise Credit Guarantee Schemes: Evidence from Japan. *Applied Economics*, Vol. 50, Issue 3, pp. 1–17. <https://doi.org/10.1080/00036846.2017.1400651>.
  7. Beck, T., Klapper, L. F., Mendoza, J. C. (2010). The Typology of Partial Credit Guarantee Funds Around the World. *Journal of Financial Stability*, Vol. 6, Issue 1, pp. 10–25. <https://doi.org/10.1016/j.jfs.2008.12.003>.
  8. Gropp, R., Gruendl, C., Guettler, A. (2013). The Impact of Public Guarantees on Bank Risk-Taking: Evidence from a Natural Experiment. *Review of Finance*, Vol. 18, Issue 2, pp. 457–488. <https://doi.org/10.1093/rof/rft014>.
  9. Balog, A. (2018). Analysis of SME Segment Lending Processes in Light of Credit Guarantees in the European Union. *Financial and Economic Review*, Vol. 17, Issue 1, pp. 62–82. <https://doi.org/10.25201/FER.17.1.6282>.
  10. Caselli, S., Corbetta, G., Rossolini, M., Vecchi, V. (2019). Public Credit Guarantee Schemes and SMEs' Profitability: Evidence from Italy. *Journal of Small Business Management*, Vol. 57, pp. 555–578. <https://doi.org/10.1111/jsbm.12509>.
  11. Зубкова С. В., Дороганова О. Г. Применение гарантийного механизма поддержки малого и среднего бизнеса. *Банковское дело*. 2015. № 3. С. 60–64.
  12. Киселева О. В., Карцев С. В. Использование финансово-кредитного механизма для активизации малого бизнеса и предпринимательства в России. *Науковед*. 2016. Т. 8, № 1. URL : <https://bit.ly/3BDnNwL>.
  13. Riding, A. L., Haines, G. Jr. (2001). Loan Guarantees: Costs of Default and Benefits to Small Firms. *Journal of Business Venturing*, Vol. 16 (6), pp. 595–612. [https://doi.org/10.1016/s0883-9026\(00\)00050-1](https://doi.org/10.1016/s0883-9026(00)00050-1).
  14. Корякін І., Кірхнер Р. Заснування фонду кредитних гарантій для МСБ в Україні: Аналіз та рекомендації. Берлін/Київ, червень 2016 р. *German Advisory Group*. URL : <https://bit.ly/3eP85F5>.
  15. Кірхнер Р., Корякин И. Кредитно-гарантийная схема для МСБ в Беларуси: обзор и рекомендации. Немецкая экономическая группа Беларусь. Исследовательский центр ИПМ. Аналитическая записка [PP/05/2016]. Берлин/Минск, Июль 2016. *German Economic Team*. URL : <https://bit.ly/3wYk2hS>.

16. Про Фонд часткового гарантування кредитів в сільському господарстві. Порівняльна таблиця до проекту Закону України Реєстр. № 3205–2. Верховна Рада України. Електронний кабінет громадянина. URL : <https://bit.ly/371LY9W>.

Надійшла до редакції 12.02.2021

**Yurii LUPENKO,
Svitlana ANDROS**

National Scientific Centre «Institute of Agrarian Economics»

Application of the Best International Experience when Developing a Credit Guarantee System for Small and Medium Agricultural Enterprises of Ukraine

The focus of the article is the study of the best international experience in developing the structure and implementation of a loan guarantee system to reduce and distribute risks in financing small and medium-sized agricultural enterprises. Access to finance was identified as the main problem hindering the development of small and medium-sized agricultural enterprises. It has been substantiated that due to its competitive advantages, such as a large area of arable land, low production costs and the possibility of increasing the added value of products, the agricultural sector is a priority sector of the economy. The main obstacles and problems that hinder access to financing and the development of national small and medium agribusiness are identified. It has been substantiated that credit security programs play an important role in reducing restrictions on bank lending to small and medium-sized agricultural enterprises. The basic principles of the implementation of guarantee programs carried out with state participation are given. It has been proven that credit guarantees are one of the tools widely used to support the agricultural sector of the economy. In this case, the most expedient is the issuance of guarantees that provide a partial volume of lending, when the borrowers also bear some responsibility for the return of the funds received. Based on the consideration of international experience, it is concluded that loan guarantee systems are an effective tool that can alleviate the difficulties of entering the credit market for small and medium-sized agricultural enterprises. Key policy directions are proposed that allow correcting the situation with obtaining financing for small and medium-sized agricultural enterprises. The mechanism has been developed to provide state credit guarantees to small agricultural producers. The most effective implementation of the proposed mechanism can be achieved by building a national loan guarantee system with the formation of special institutions specializing in providing investment and innovation projects. The theoretical provisions formulated in the article can serve for further developments in the field of small business support by financial and credit institutions.

Keywords: *lending, small and medium-sized agricultural enterprises, guarantee funds, banks, credit guarantee systems, financing.*